

Scherpenzeel

Aan : Commissaris van de Koning
Van : Programma Sterk Bestuur
Tel.nr. : 8525
Datum : 21 januari 2016
Betreft : Bezoek aan de gemeente Scherpenzeel; 4 februari 2016

Onderwerpen: Scherpenzeel, Samenwerken, Sterk Bestuur Gelderland

De opgave voor Scherpenzeel

Scherpenzeel is een kleine gemeente (9.500 inwoners) aan de rand van de provincie. De gemeente maakt deel uit van de regio FoodValley. De gemeente grenst aan Barneveld en de Utrechtse gemeenten Leusden, Woudenberg, Utrechtse Heuvelrug, Veenendaal en Renswoude. Scherpenzeel heeft in de begroting vastgesteld de komende 8 jaar geen bestuurlijke of ambtelijke fusie te willen. De ambtelijke organisatie is echter door de kleine omvang (60 fte) zeer kwetsbaar. De vraag is of en hoe Scherpenzeel in staat is om de bestuurskracht te versterken.

Samenwerkingsrelaties Scherpenzeel

Scherpenzeel richt zich op gemeenten in Regio FoodValley. Scherpenzeel maakt deel uit van deze wgr-regio, een belangrijke voedingsbodem voor de Nederlandse economie en een inspirerende kennisregio in Europa. Regio FoodValley zet zich in op de terreinen economie, werkgelegenheid, ruimtelijke ontwikkeling, wonen en mobiliteit, waarvan duurzaamheid een integraal onderdeel uitmaakt. Scherpenzeel heeft het document 'Visie en kaders gemeentelijke taken en regionale samenwerking' opgesteld waarin zij ingaat op wanneer er wordt samengewerkt of wordt uitbesteed (bijv. via Dvo's). De gemeente Scherpenzeel ervaart dat zij als kleine gemeente in het bestuur van een grote gemeenschappelijke regeling een beperkte invloed heeft. Sturing door middel van de begrotings- en verantwoordingscyclus wordt ook als beperkt ervaren.

De gemeente Scherpenzeel heeft in het recente verleden een mislukt fusietraject met Renswoude en Woudenberg doorlopen. De gemeenten hadden een fusievoorstel bij de minister ingediend, maar die trok het voorstel weer in toen het kabinet demissionair was geworden. De provincie was bereid mee te werken aan deze herindeling en deelt daarom ook de teleurstelling over het mislukken van dit fusietraject. Het heeft veel geld, tijd en energie gekost.

De positie van Scherpenzeel

De gemeente Scherpenzeel geeft aan voor de komende acht jaar zelfstandig te blijven. Het debat over versterking van de bestuurskracht is dus niet taboe. Het is de vraag of dit verstandig is en of Scherpenzeel als kleine gemeente in staat zal zijn om de bedrijfsvoering op orde te houden. En het is de vraag of Scherpenzeel in staat is taken en opgaven optimaal in te vullen voor haar inwoners.

De keuze voor zelfstandigheid heeft duidelijke consequenties en vraagt in ieder geval om heldere keuzes. Scherpenzeel zal de intergemeentelijke samenwerking op een structurele en duurzame basis vorm moeten gaan geven. De gemeente moet voorkomen dat ze een wirwar aan hulpstructuren gaat optuigen om de basisstructuur maar overeind te houden. Daarnaast moet de gemeente bewust zijn dat een keuze voor bestuurlijke autonomie niet per definitie betekent dat je zelfstandig beslissingen kan nemen. In samenwerkingsverbanden heeft de gemeente weinig in te brengen. De gemeente staat misschien dan wel dicht bij de burger, het staat ook ver af van het beleid. De vraag is dus of de gemeente Scherpenzeel er nog toe doet voor haar inwoners. De gemeente speelt een marginale rol in de strategische bepaling van de regio FoodValley. Scherpenzeel wil tijdens het bezoek van 4 februari spreken over de relatie met de gebiedsopgave Food Valley. De vraag is of Scherpenzeel hier een bijdrage aan kan leveren. Het lijkt er op dat Scherpenzeel meer haalt dan brengt.

Als provincie constateren we dat het debat over bestuurskrachtversterking in Scherpenzeel hard nodig is. De gemeente onderkent dat de organisatie kwetsbaar is, maar is volgens hen nog altijd voldoende in staat alle ballen in de lucht te houden. Voor de toekomst blijft de situatie echter fragiel. Vooral op het sociaal domein en ICT leunt de gemeente erg op anderen. Scherpenzeel heeft daarom een extern onderzoek laten plaatsvinden naar de toekomst van de ambtelijke organisatie. Het onderzoeksrapport moet uiteindelijk uitmonden in een discussie met de raad.

Scherpenzeel oriënteert zich steeds meer richting Barneveld en er worden veel taken uitbesteed aan Barneveld. In een gesprek tussen de colleges van Barneveld en Scherpenzeel heeft Barneveld aangegeven een zakelijke afspraak te willen maken (en niet meer onder kostprijs te willen werken). Voor Scherpenzeel is het zaak hier uit te komen. Begin 2016 geeft de gemeente Scherpenzeel aan wat ze vraagt van Barneveld. Voor de strategiebepaling is Scherpenzeel dus afhankelijk van wat Barneveld wil en als mogelijkheden ziet. Scherpenzeel kan niet alles vragen. Het is namelijk niet realistisch van Barneveld te verwachten dat ze de ambtelijke organisatie gaat integreren met Scherpenzeel en toewerken naar één organisatie die zowel Scherpenzeel als de gemeente Barneveld op gelijke voet bedient. Gemeente Barneveld is graag bereid met Scherpenzeel samen te werken, maar Barneveld heeft daarbij wel aangegeven een bestuurlijke fusie als stip op de horizon te zien.

Advies

Geef complimenten voor de manier waarop Scherpenzeel als kleine gemeente nu de opgaven waarmee ze te maken hebben aanpakt, maar uit ook de zorgen die vanuit de provincie leven ten aanzien van hun kwetsbaarheid. De samenwerkingsverbanden die Scherpenzeel aangaat moeten structureel en duurzaam zijn en het liefst congruent, zodat er geen wirwar aan hulpstructuren ontstaat.

Vragen aan college en raad

- Welke uitdagingen ziet de gemeente voor zichzelf voor de korte en middellange termijn?
- Hoe wil Scherpenzeel deze uitdagingen op pakken?
- Waarom is besloten de komende acht jaar zelfstandig te blijven?
- Hoe zorgt Scherpenzeel er voor dat niet alleen de bedrijfsvoering op orde is, maar dat de gemeente er ook toe doet voor de inwoners?
- Welke stappen gaan jullie als gemeente zetten om de bestuurskracht te bestendigen?
 - a. Wat voor samenwerking is daarvoor nodig?
 - b. Wat voor samenwerking met Barneveld is nodig?
- Hoe verloopt de samenwerking met andere gemeenten en de regionale samenwerking?
- Welke strategische samenwerkingspartners zoeken jullie nu op?
- Welk gewicht brengt Scherpenzeel bij samenwerkingen in de schaal?

Bijlage 1

Sterk Bestuur

De provincie heeft samen met VNG Gelderland het project Sterk Bestuur Gelderland opgezet om de gemeentelijke bestuurskracht te onderzoeken. Gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor voldoende slagkracht. De provincie heeft vanuit haar kerntaak Kwaliteit Openbaar Bestuur een systeemverantwoordelijkheid. Vanuit deze kerntaak is de provincie samen met VNG Gelderland deze bestuurskrachtmetering aangegaan. In mei 2015 heeft de Adviescommissie-De Graaf haar eindrapport opgeleverd.

De provincie heeft de resultaten en adviezen van dit bestuurskrachtonderzoek ter harte genomen en het project Sterk Bestuur doorontwikkeld in een programmatische aanpak. Gemeenten blijven primair zelf verantwoordelijk voor de wijze waarop zij hun taken organiseren: zelfstandig, via intergemeentelijke samenwerking, een ambtelijke fusie, externe inhuur of herindeling. De provincie gaat ook niets overnemen, maar kan wel helpen en faciliteren.

De provincie beoogt met het programma Sterk Bestuur het volgende: bestuurskracht moet bij alle Gelderse gemeenten op de agenda staan en gemeenten moeten actief stappen zetten voor het versterken van de gemeentelijke bestuurskracht. Samen met de VNG Gelderland willen wij energie houden op het proces van sterk bestuur en de doorontwikkeling daarvan. Nu de adviezen bekend zijn gaan we met gemeenten en regio's in gesprek om van gedachten wisselen over hun bestuurskracht, de adviezen van de commissie De Graaf en of die aanleiding zijn geweest tot vervolgacties. Jan Markink zal in 2016 alle gemeenten langsgaan. In Scherpenzeel is Markink geweest (26 november 2015).

Op het moment dat gemeenten vragen om ondersteuning bij een traject voor duurzame bestuurskrachtversterking, gaan wij kijken hoe we die kunnen faciliteren. We verlenen geen medewerking meer wanneer gemeenten zelf geen stappen willen zetten, terwijl dit voor bestuurskrachtversterking wel nodig is. We willen dat bij gemeenten een tabeloze discussie plaatsheeft over de bestuurskrachtversterking. Als provincie vinden we het belangrijk dat gemeenten daarbij niet alleen kijken of ze hun taken waar kunnen maken, maar ook analyseren of ze als gemeente er ook daadwerkelijk toe doet en bij een samenwerking echt iets te brengen heeft. Mist de gemeente geen kansen? Kan de gemeente optimaal opkomen voor de belangen van haar burgers? Is de gemeente in de regionale verhoudingen genoeg vertegenwoordigd?